

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

ความหมายของ “ทรัพย์สินทางปัญญา” (intellectual property)

คำว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” เป็นคำศัพท์บัญญัติในทางกฎหมายที่มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Intellectual property” (หรือใช้คำย่อว่า “IP”) ซึ่งได้มีองค์กรที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้พอนำมาเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization 1967 หรือคำย่อว่า “WIPO”) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” (Intellectual property) หมายถึง ผลงานการประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ของจิตใจ ได้แก่ งานสิ่งประดิษฐ์ (inventions) งานวรรณกรรม (literary) งานศิลปกรรม (artistic) และสัญลักษณ์ (symbols) ชื่อ (names) รูปภาพ (images) และการออกแบบในเชิงพาณิชย์

Cambridge Advanced Learner’s Dictionary ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” ในทางกฎหมาย หมายถึง ความคิด (idea) การประดิษฐ์ (invention) การสร้างสรรค์ (creation) และอื่นๆ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่กฎหมายคุ้มครองหรือปกป้องไม่ให้บุคคลอื่นใดคัดลอกหรือทำสำเนาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของ

Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” ในทางกฎหมาย หมายถึง แนวความคิด (idea) การออกแบบ (design) และอื่นๆ ซึ่งบุคคลได้สร้างสรรค์ขึ้นมา และมีกฎหมายคุ้มครองป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นคัดลอกนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต เรียกอีกอย่างว่า “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” (intellectual property rights)

แคทเธอรีน คอลสตัน (Catherine Colston) ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” คือ ผลงานทั้งหมดที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ สารสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาเกิดขึ้นมาจากความคิดใหม่ๆ (new ideas) ที่มนุษย์ได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นแนวความคิดใหม่อาจจะได้รับการประยุกต์ให้เป็นไปตามแนวทางต่างๆ เท่าที่จิตใจของมนุษย์จะสามารถคิดสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ การประยุกต์ใช้แนวความคิดตามความต้องการและความปรารถนาของมนุษย์เหล่านี้ สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมวลมนุษยชาติ แนวความคิดใหม่ถูกสร้างให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา ได้แก่ สิ่งที่เรารู้จักกันดี เช่น หนังสือ ดนตรี และศิลปะ, เครื่องจักรและกรรมวิธีต่างๆ, การออกแบบข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน, ความเสี่ยงภัยในทางการค้า และสิ่งอื่นๆ ทั้งหมด ที่เกิดมาจากข้อมูลหรือความรู้ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

ฟิลลิป เจอเร็มีย์ (Phillips Jeremy) และเฟิร์ท เอลิสัน (Firth Alison) ให้ความหมาย ทรัพย์สินทางปัญญาไว้ ๒ นัยด้วยกัน คือ ความหมายในแง่ความเข้าใจโดยทั่วไป ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากการแสดงออกจากมันสมองของมนุษย์ (exercise of the human brain) เช่น ความคิด (ideas) การประดิษฐ์ (inventions) กวีนิพนธ์ (poems) การออกแบบ (designs) ไมโครคอมพิวเตอร์ (microcomputers) และตัวการ์ตูนมิกกี้เมาส์ (Mickey Mouse) เป็นต้น และ ความหมายในแง่กฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง สิทธิที่เกิดขึ้นจากผลผลิตทางจิตใจหรือความคิด (produce of mind) มากกว่าตัวผลิตผล (produce itself) เป็นสิทธิในทางกฎหมาย (legal rights) เกี่ยวข้องกับผลงานทางปัญญาของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น สิทธิของบริษัทแผ่นเสียงที่จะหยุดไม่ให้บุคคลใดผลิตแผ่นเสียงปลอม เป็นต้น

ส่วนนักวิชาการในสังคมไทยนั้นได้ให้นิยามความหมายของ “ทรัพย์สินทางปัญญา” หรือ “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” ไว้สามารถนำมาเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง ผลงานอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินอีกชนิดหนึ่งนอกเหนือจากสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น นาฬิกา รถยนต์ โตะ เป็นต้น และอสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์สินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น บ้าน ที่ดิน เป็นต้น

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ ให้ความหมายเช่นเดียวกับที่ ฟิลลิป เจอเร็ม และเฟิร์ท เอลิสัน ได้ให้ความหมายไว้ กล่าวคือ “ทรัพย์สินทางปัญญา” โดยแนวความคิดของบุคคลทั่วไป หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปร่างอันเนื่องมาจากการกระทำทางสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ จากความคิดด้วยปัญญาอันตอบสนองจากมันสมองของมนุษย์ แต่โดยความหมายในแง่ของกฎหมายแล้ว ทรัพย์สินทางปัญญา หมายความว่า สิทธิอันเกิดขึ้นจากผลิตผลทางความคิดมากกว่าจะหมายถึงตัวผลิตผลที่ได้รับการ สร้างสรรค์ขึ้น

รองศาสตราจารย์นิวัฒน์ มีลาภ ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง ทรัพย์สินที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ กล่าวคือ ปัญญาความคิดของมนุษย์นั้นมีคุณค่า และสามารถถือเอาเป็นเจ้าของ ดังนั้น ปัญญาความคิดของมนุษย์จึงเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ จึงเรียกว่า ทรัพย์สินทางปัญญา

อุดมศรี นาทีกาญจนลาภ ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง บรรดาสิทธิทางกฎหมายอันเกี่ยวเนื่องกับผลงานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ ซึ่งบังเกิดขึ้นจากพลังทางความคิดของมนุษยชาติ

รองศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ ควรพจน์ ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง สิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ รวมทั้งการประดิษฐ์ (invention) การออกแบบ (designs) เครื่องหมายการค้าและบริการ (trad and sevice marks) สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ (geographical indications) และการแสดงออกซึ่งความคิด (expression of idea) เป็นต้น ผลงานการสร้างสรรค์ทางปัญญาหลายประเภทเป็นสิ่งที่กฎหมายให้การคุ้มครอง รวมทั้งบรรดาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ความรู้ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันสพัฒนา ให้ความหมายไว้ว่า “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง สิทธิตามกฎหมายซึ่งได้มีการกำหนดขึ้นอันเกี่ยวข้องกับผลผลิตจากปัญญาของ มนุษย์ สิทธินี้เป็นประเภทหนึ่งของทรัพย์สินทางกฎหมายที่ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้

รองศาสตราจารย์อำนาจ แสงสว่าง ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง ผลงานที่เกิดขึ้นจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลที่เป็นผู้สร้างสรรค์

จากความหมายของ “ทรัพย์สินทางปัญญา” หรือ “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” ที่องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก หรือกรมทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ตลอดจนนักวิชาการต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้มีลักษณะสำคัญหรือจุดเน้นที่ ต่างกัน ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก คำนียามที่มีจุดเน้นอยู่ที่ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ หรือวัตถุแห่งสิทธิ อันเป็นตัววัตถุหรือสิ่งที่มีรูปร่าง ซึ่งเกิดมาจากปัญญาหรือความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ได้แก่ หนังสือ บทกวี วรรณกรรม สิ่งประดิษฐ์ ยารักษาโรค เครื่องหมายการค้า เป็นต้น ถึงแม้ว่าทรัพย์สินทางปัญญามิใช่ตัวผลผลิตเหล่านี้โดยตรง แต่เป็นตัวความคิดหรือสติปัญญาของมนุษย์ที่ได้สร้างสรรค์ให้เกิดผลผลิตเหล่านี้ ก็ถือว่าผลผลิตต่างๆ เหล่านี้คือวัตถุที่เป็นรูปธรรมที่เกิดมาจากความคิดหรือสติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นนามธรรม หรืออาจ

เรียกสั้นๆ ว่า “รูปธรรมแห่งความคิด” หรือ “การแสดงออกซึ่งความคิด” หรือ “ผลผลิตทางจิตใจ” ผู้ให้นิยามในลักษณะนี้ ได้แก่ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก, แคทเทอร์ลิน คอสตัน, และกรมทรัพย์สินทางปัญญา จะเห็นว่า เมื่อกฎหมายจะเอาผิดผู้ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายจะถือเอาผลผลิตเหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญในการละเมิด

ประการที่สอง คำนิยามที่มีจุดเน้นอยู่ที่สิทธิตามกฎหมาย ได้แก่ สิทธิในฐานะที่เป็นเจ้าของความรู้ ความคิด ปัญญา หรือข้อมูล ที่ก่อให้เกิดผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์นั้น มิได้หมายถึงตัวผลผลิต โดยจัดเป็นสิทธิแต่ผู้เดียว (Exclusive Rights) ที่มีอยู่เหนือการสร้างสรรค์ของจิตใจ ซึ่งอาจเป็นทั้งสิทธิในเชิงศิลปะและสิทธิในเชิงพาณิชย์ ผู้ให้นิยามลักษณะนี้ได้แก่ รองศาสตราจารย์ร็อบบรอน พน์สพัฒนา และรองศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ ควรพจน์

ประการที่สาม คำนิยามที่มีได้มีจุดเน้นอยู่ในด้านใดด้านหนึ่ง และให้ความสำคัญกับทุกส่วนที่ประกอบกันเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งต้องมีลักษณะสำคัญอยู่ ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลงานการสร้างสรรค์ของจิตใจมนุษย์ และส่วนที่ ๒ สิทธิตามกฎหมายที่มอบให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา ที่เรียกว่า สิทธิแต่ผู้เดียวตามกฎหมาย จะเห็นว่าแม้จะมีผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ หรือความคิดหรือข้อมูล ที่ก่อให้เกิดผลผลิตก็ตาม หากกฎหมายไม่คุ้มครองในฐานะที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญา ก็ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา หรือไม่เกิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาได้ ผู้ที่ให้นิยามในลักษณะนี้ได้แก่ Cambridge Advanced Learner’s Dictionary, Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English, ฟิลลิป เจอเร็ม และเฟิร์ท เอลิสัน, ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ และรองศาสตราจารย์นิวัฒน์ มีลาภ

ดังนั้น **“ทรัพย์สินทางปัญญา” (Intellectual property)** จึงหมายถึงสิ่งสำคัญอยู่ ๒ ส่วน คือ ส่วนแรก ผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากความคิด หรือความคิดหรือข้อมูลที่เกิดผลผลิตนั้น ส่วนที่ ๒ สิทธิแต่ผู้เดียวตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การผลิต การจัดจำหน่าย การให้เช่า เป็นต้น

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้ความหมายว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง ความคิด การประดิษฐ์ และการสร้างสรรค์ทางปัญญาต่างๆ ของมนุษย์ ที่ถูกสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา จนกลายเป็นผลผลิต ผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าทั้งในเชิงพาณิชย์และในเชิงศิลปะ เช่น งานสิ่งประดิษฐ์ งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม และสัญลักษณ์ ชื่อ รูปภาพ และการออกแบบในเชิงพาณิชย์ เป็นต้น ซึ่งกฎหมายให้ความคุ้มครองในฐานะเป็นทรัพย์สินทางปัญญา และผู้เป็นเจ้าของปัญญาความคิดหรือผลผลิตนั้นๆ มีสิทธิอยู่เหนือผลงานการสร้างสรรค์ของตนตลอดชั่วระยะเวลาหนึ่งที่กฎหมาย กำหนดให้ ทั้งนี้ภายในระยะเวลาที่ บุคคลอื่นใดจะละเมิดมิได้ ซึ่งความหมายทั้ง ๒ ส่วนนี้ โดยเนื้อแท้ของทรัพย์สินทางปัญญาก็คือ ตัวความคิด หรือปัญญาการคิดค้นของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มียุ่รูปร่าง จับต้องไม่ได้ แต่ก่อให้เกิดผลผลิตได้ ที่กฎหมายรับรองให้เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง

ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา

โดยทั่วไป คนไทยส่วนมากจะคุ้นเคยกับคำว่า “ลิขสิทธิ์” ซึ่งใช้เรียกทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท โดยที่ถูกต้องแล้วทรัพย์สินทางปัญญา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ที่เรียกว่า ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright) ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ไม่ใช่สงวนลิขสิทธิ์และ อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม แม้ที่จริงแล้ว ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม นี้ เป็นความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม

ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท

๑. สิทธิบัตร

๑.๑ สิทธิบัตร (Patent) เป็นการคุ้มครองการประดิษฐ์คิดค้นหรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่มีลักษณะตามที่กำหนดในกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบว่าด้วยสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒

ความหมายสิทธิบัตร หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์คิดค้นหรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะตามที่กำหนดในกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบว่าด้วยสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งเกี่ยวกับการประดิษฐ์คิดค้นหรือการออกแบบ เพื่อให้ได้สิ่งของ เครื่องใช้ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เราใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การประดิษฐ์รถยนต์ ที่วี คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือการออกแบบขวดบรรจุน้ำดื่ม ขวดบรรจุน้ำอัดลม ลวดลายบนจานข้าว ถ้วยกาแฟ ไม่ให้เหมือนของคนอื่น เป็นต้น สิทธิบัตร คือสิทธิพิเศษที่ให้ผู้ประดิษฐ์คิดค้นหรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีสิทธิที่จะผลิตสินค้าจำหน่ายสินค้าแต่เพียงผู้เดียวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ประเภทสิทธิบัตร แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือสิทธิบัตรการประดิษฐ์และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

- **การประดิษฐ์** หมายถึง การคิดค้นเกี่ยวกับกลไก โครงสร้าง ส่วนประกอบ ของสิ่งของเครื่องใช้ เช่น กลไกของกล้องถ่ายรูป เครื่องยนต์ ยารักษาโรค เป็นต้น หรือการคิดค้นกรรมวิธีในการผลิตสิ่งของ เช่น วิธีการในการผลิตสินค้า วิธีการในการเก็บรักษาพืชผักผลไม้ไม่ให้เน่าเสียเร็วเกินไป เป็นต้น

- **การออกแบบผลิตภัณฑ์** หมายถึง การออกแบบรูปร่าง ลวดลาย หรือสีสันทึ่มองเห็นได้จากภายนอก เช่น การออกแบบแก้วน้ำให้มีรูปร่างเหมือนรองเท้า เป็นต้น

๑.๒ **อนุสิทธิบัตร (Petty patent)** เป็นการให้ความคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์คิดค้น เช่นเดียวกับ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ แต่แตกต่างกันตรงที่การประดิษฐ์ที่จะขอรับอนุสิทธิบัตรเป็นการประดิษฐ์ที่มีเป็นการปรับปรุงเพียงเล็กน้อย และมีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น

เงื่อนไขในการขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์/อนุสิทธิบัตร การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ กฎหมายกำหนดว่า จะต้องมีความสมบูรณ์ครบทั้ง ๓ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. เป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ คือ ยังไม่เคยมีจำหน่ายหรือขายมาก่อน หรือยังไม่เคยเปิดเผยรายละเอียดของสิ่งประดิษฐ์ในเอกสารสิ่งพิมพ์ใดๆ ในทีวี หรือในวิทยุ มาก่อน

๒. มีขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น คือ ไม่เป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ที่สามารถทำได้ง่าย โดยผู้มีความรู้ในระดับธรรมดา หรืออาจพูดได้ว่า มีการแก้ไขปัญหาทางเทคนิคของสิ่งประดิษฐ์ที่มีมาก่อน

๓. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม หัตถกรรม เกษตรกรรม และพาณิชย์-กรรมได้

การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตรไม่ได้

๑. จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช เช่น แบคทีเรียที่มีอยู่ตามธรรมชาติ พืชสมุนไพร ยารักษาโรคที่สกัดจากสมุนไพร เป็นต้น
๒. กฎเกณฑ์และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เช่น สูตรคูณ เป็นต้น
๓. ระบบข้อมูลสำหรับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
๔. วิธีการวินิจฉัย บำบัด หรือรักษาโรคนุษย์ หรือสัตว์
๕. การประดิษฐ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี อนามัย หรือ สวัสดิภาพของประชาชน เช่น การคิดสูตรยาบ้า เป็นต้น

๒. เครื่องหมายการค้า

ตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้กำหนดประเภทเครื่องหมายไว้ ๔ ประเภท คือ

๒.๑ เครื่องหมายการค้า หมายความว่า เครื่องหมายที่ใช้หรือจะเป็นเครื่องหมายเกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นแตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น เช่น มามา บรีส โค้ก เป๊ปซี่ เป็นต้น

๒.๒ เครื่องหมายบริการ หมายความว่า เครื่องหมายที่ใช้หรือจะใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับบริการ เพื่อแสดงว่าบริการที่ใช้เครื่องหมายของเจ้าของเครื่องหมายบริการนั้นแตกต่างกับบริการที่ใช้เครื่องหมายบริการของบุคคลอื่น เช่น การบินไทย โรงแรม ธนาคารต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๓ เครื่องหมายรับรอง หมายความว่า เครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายรับรองใช้หรือจะใช้เป็นที่หมาย หรือเกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้านั้น หรือเพื่อรับรอง เกี่ยวกับสภาพ ชนิด หรือ คุณลักษณะอื่นใดของบริการนั้น เช่น เซลล์ชวนชิม แม่ช้อยนางรำ เป็นต้น

๒.๔ เครื่องหมายร่วม หมายความว่า เครื่องหมายการค้าหรือเครื่องหมายบริการที่ใช้ หรือจะใช้ โดยบริษัทหรือรัฐวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกัน หรือโดยสมาชิกของสมาคม สหกรณ์ สหภาพ สมาพันธ์ กลุ่มบุคคล หรือองค์กรอื่นใดของรัฐหรือเอกชน เช่น กลุ่มยูคอม (UCOM Group) เครือซีเมนต์ไทย (SCC) เป็นต้น

๓. ผังภูมิของวงจรรวม

ผังภูมิของวงจรรวม หมายถึงแบบ แผนผัง หรือภาพที่สร้างขึ้นไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบใด หรือวิธีใด เพื่อให้เห็นถึงการจัดวางให้เป็นวงจรรวมแบบของวงจรไฟฟ้าที่ได้ออกแบบขึ้นมาหรือที่เรียกว่า Layout design และตัวชุดหน้ากากหรือแผนผัง (Mask work) ซึ่งจะเป็นตัวต้นแบบที่ใช้ในการสร้างให้เกิดแบบผังภูมิ ก็จัดว่าอยู่ในข่ายที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ด้วยเช่นกัน

๔. ความลับทางการค้า

คือข้อมูลการค้าซึ่งยังไม่รู้จักกันโดยทั่วไปและมีประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ผู้ควบคุมความลับทางการค้าจะต้องมีมาตรการที่มีความเหมาะสมในการเก็บความลับทางการค้า คือเก็บรักษาความลับทางการค้าที่อยู่ในความดูแลของตนให้ปลอดภัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้อื่นฉกฉวยนำเอาข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ โดยไม่ได้รับอนุญาตเพราะอาจจะส่งผลเสียตามมาในภายหลังได้ ในทางปฏิบัติผู้ที่เป็นเจ้าของข้อมูลที่เป็นความลับทางการค้า ซึ่งอาจใช้มาตรการต่างๆ เพื่อนำมาจัดระบบการควบคุมดูแลข้อมูลที่เป็นความลับทางการค้าของตนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ประทับตรา “ลับ” ลงในเอกสาร ห้ามพนักงานเข้าถึงข้อมูล โดยไม่ได้รับอนุญาต ใช้การถอดรหัสในการเข้าถึงข้อมูลความลับ เป็นต้น ตัวอย่างความลับทางการค้า ได้แก่

สูตรยา สูตรอาหาร สูตรเครื่องดื่ม สูตรเครื่องสำอาง กรรมวิธีการผลิต ข้อมูลการบริหารธุรกิจ รายละเอียดเกี่ยวกับราคาสินค้า บัญชีรายชื่อลูกค้า ฯลฯ

๕. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความเชื่อมโยง (Links) ระหว่างปัจจัยสำคัญสองประการ คือ ธรรมชาติและมนุษย์ กล่าวคือ ชุมชนได้อาศัยลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ตามธรรมชาติ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ หรือวัตถุดิบเฉพาะในพื้นที่ มาใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าในท้องถิ่นของตนขึ้นมา ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะพิเศษที่มาจากพื้นที่ดังกล่าว คุณลักษณะพิเศษนี้อาจหมายถึงคุณภาพ ชื่อเสียงหรือคุณลักษณะเฉพาะอื่นๆที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นๆ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ อาจแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๕.๑ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรง (Direct Geographical Indication) กล่าวคือ เป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้น ๆ โดยตรง เช่น มีดอร์ญู๊ก ส้มบางมด ผ้าไหมไทย เป็นต้น

๕.๓ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยอ้อม (Indirect Geographical Indication) กล่าวคือ เป็นสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ชื่อทางภูมิศาสตร์ ซึ่งใช้เพื่อบ่งบอกแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตของสินค้า เช่น สัญลักษณ์ประจำอำเภอ หรือจังหวัด รูปย่าโม รูปหอไอเฟล เป็นต้น

๖. ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

คือ องค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น และรวมถึงงานศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านที่มีอยู่ในประเทศไทย ภูมิปัญญา ประเภทองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น เช่น การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร การผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ และการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ หิน โลหะ แก้ว เซรามิค ดินเผา เครื่องหนัง และอื่นๆ

ภูมิปัญญา ประเภทงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าพื้นบ้าน กวีนิพนธ์พื้นบ้าน ปริศนาพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน การฟ้อนรำพื้นบ้าน ละครพื้นบ้าน จิตรกรรมพื้นบ้าน ประติมากรรมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน และสิ่งทอพื้นบ้าน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่ได้รับการจัดแจ้งแล้ว จะถูกรวบรวมไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับให้ประชาชนผู้สนใจได้ค้นหาข้อมูล หรือติดต่อกับผู้แจ้งข้อมูล เพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจ อันเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญา ให้มีการนำไปใช้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ ผู้แจ้งข้อมูล ภูมิปัญญา อาจนำหนังสือรับรองที่ทางกรมทรัพย์สินทางปัญญาออกให้ไปแสดงต่อธนาคารหรือสถาบัน การเงินต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการแปลงทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นทุนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อหรือหลักประกันในการชำระหนี้กับธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้น

๗. ลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้ง สิทธิข้างเคียง (Neighbouring Right) คือ การนำเอางานด้านลิขสิทธิ์ออกแสดง เช่น นักแสดง ผู้บันทึกเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ในการบันทึกหรือถ่ายทอดเสียงหรือภาพ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Computer Program หรือ Computer Software) คือ ชุดคำสั่งที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อกำหนดให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงาน งานฐานข้อมูล (Data Base) คือ ข้อมูลที่ได้รับเก็บรวบรวมขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ

การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์

ผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานโดยความคิดริเริ่มของตนเอง และสร้างสรรค์ผลงานนั้นให้ปรากฏโดยการแสดงออกตามประเภทงานต่าง ๆ จะได้ลิขสิทธิ์จากงานที่สร้างสรรค์จากงานที่สร้างสรรค์นั้นโดยทันทีในฐานะผู้สร้างสรรค์ผลงาน ผู้เป็นลูกจ้าง ผู้ว่าจ้าง เป็นต้น

งานสร้างสรรค์ที่ได้รับความคุ้มครอง

๑. งานวรรณกรรม เช่น หนังสือ สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ โปรแกรมฯ
๒. งานนาฏกรรม เช่น การรำ การเต้น การทำท่าโขน ละคร
๓. งานศิลปกรรม เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาพถ่าย และอื่น ๆ
๔. งานดนตรีกรรม เช่น เนื้อร้องและทำนอง ทำนอง โน้ตเพลง หรือแผนภูมิเพลง
๕. โสตทัศนวัสดุ เช่น วีดิโอเทป วีซีดี เลเซอร์ดิสก์
๖. ภาพยนตร์
๗. สิ่งบันทึกเสียง เช่น เทปเพลง ซีดีเพลง
๘. งานแพร่ภาพ เช่น การแสดงหรืองานอื่นที่นำออกสู่สาธารณชน โดยทางวิทยุ หรือโทรทัศน์
๙. งานอื่นในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือ แผนกศิลปะ ที่ไม่สามารถจัดเป็นหนึ่งงานใดที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น

การขอความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญา

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีกฎหมายให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ๔ ฉบับ คือ

๑. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒
๒. พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ท แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๗
๓. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗
๔. พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. ๒๕๔๓

การบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา

สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสุพรรณบุรี มีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานของ วิทยาเขต ศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา ออกแบบ หรือสร้างสรรค์ผลงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น ทั้งเป็นการ ปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของวิทยาเขต และบุคคลที่เกี่ยวข้องจากการนำงานทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ จึงกำหนดการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น ดังนี้ “บุคลากร” หมายความว่า ครู อาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างและนักศึกษาของวิทยาเขต และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ วิทยาเขตมอบหมายให้มาปฏิบัติงานให้กับวิทยาเขตด้วย

“ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายความว่า ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์ การออกแบบและการ สร้างสรรค์อันเกิดจากบุคลากรของวิทยาเขตหรือนักศึกษาที่อยู่ในความควบคุมของวิทยาเขต ซึ่งอาจเป็นงาน อันเกิดจากเงินงบประมาณของวิทยาเขต หรือนงานอันเกิดจากการได้รับเงินสนับสนุนจากแหล่งทุนอื่น โดยอาจ ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปสู่การดำเนินการขอรับความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายว่าด้วย ทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ให้รวมถึงองค์ความรู้ การคิดค้นที่สร้างสรรค์ และพัฒนา ข้อมูลทางด้านเทคนิคและผลผลิตที่ได้จากการวิจัย

“การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้งานอันเป็นทรัพย์สิน ทางปัญญาได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย การแสวงหาประโยชน์จากงานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญา การ แบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างผู้ก่อให้เกิดผลงานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญากับวิทยาเขต และการส่งเสริมให้มี การประดิษฐ์ คิดค้น และสร้างสรรค์งานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญา

การยื่นขอรับความคุ้มครองสิทธิ

✍ ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์ การออกแบบและการสร้างสรรค์อันเกิดจากบุคลากรของของวิทยาเขต หรือนักศึกษาที่อยู่ในความควบคุมของวิทยาเขตที่เกิดจากงานประจำ จะต้องยื่นขอรับความคุ้มครอง สิทธิโดยวิทยาเขต ยกเว้นผลงานที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนอื่น แหล่งทุนจะเป็นผู้ยื่น ขอรับความคุ้มครองสิทธิก็ได้

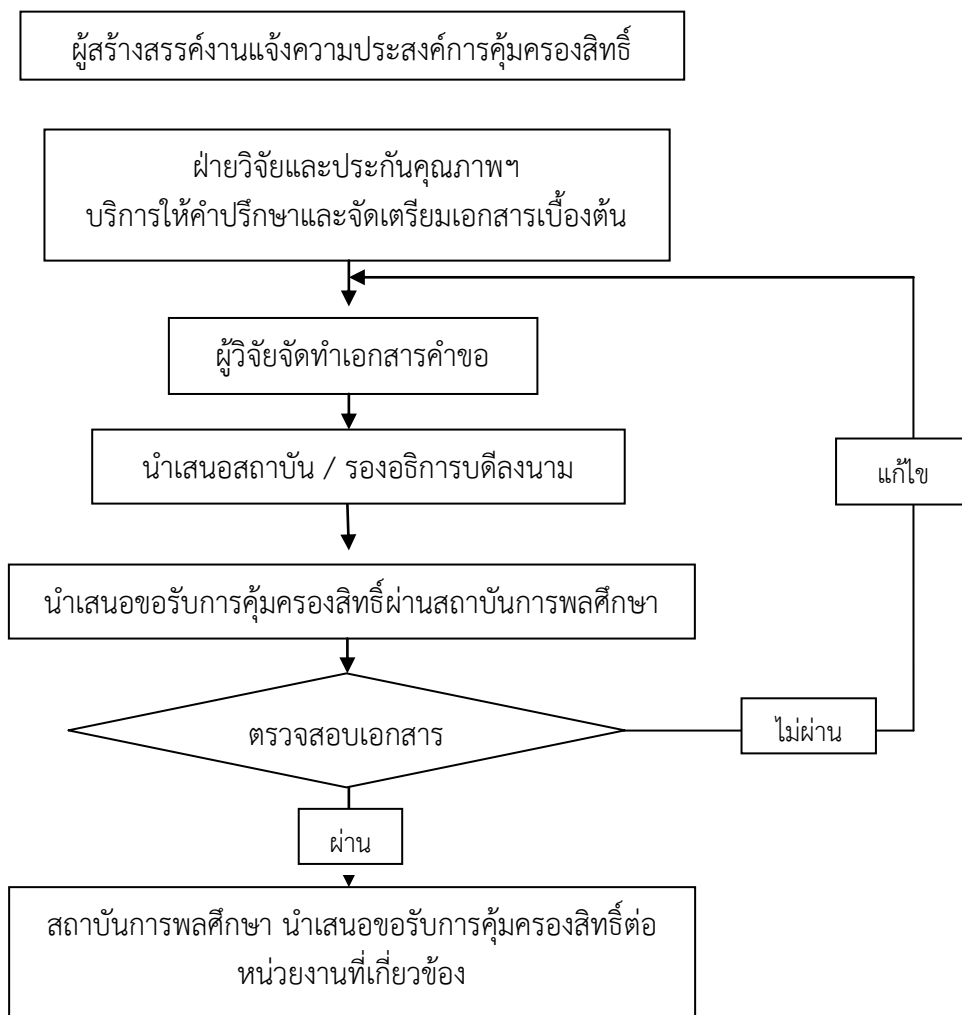
✍ ให้บุคลากรจัดส่งคำขอรับสิทธิบัตร เสนอผ่านคณะต้นสังกัดมายังวิทยาเขต เพื่อนำเสนอต่อ สถาบันการพลศึกษาพิจารณา และดำเนินการต่อไป

ระบบและกลไกในการคุ้มครองสิทธิงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

กลไกเพื่อช่วยในการคุ้มครองสิทธิงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสุพรรณบุรี ได้วางกลไกในการคุ้มครองสิทธิงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนการเจรจาต่อรอง ทำข้อตกลง ให้แก่อาจารย์ นักวิจัย และสถาบัน ในการเจรจาเชิงธุรกิจหรือการซื้อขายผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ ตลอดจนสนับสนุนให้การเจรจาเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางธุรกิจใด ๆ ที่เกิดจากผลของงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ ที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ระบบเพื่อช่วยในการคุ้มครองสิทธิงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

แผนภูมิ : ระบบในการคุ้มครองสิทธิงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

ข้อมูลอ้างอิง

พระครูสังฆรักษ์อำนาจ เขมปญโญ (ยอดทอง). (๒๕๕๓). **พระพุทธศาสนากับปัญหาจริยธรรมเรื่องการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาใน สังกมไทย**. พิมพ์เผยแพร่ในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ วันอาทิตย์ที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีดา ยังสุขสถาพร, **ทรัพย์สินทางปัญญาและเทคนิคการประเมินมูลค่า**, (กรุงเทพมหานคร : BrandAgebook, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖.

World Intellectual Property Organization 1967, **What is Intellectual Property?**, (Home<about WIPO<about Intellectual Property), <<http://www.wipo.int/about-ip/en/>>.

Cambridge University, **Cambridge Advanced Learner's Dictionary**, (Cambridge : Cambridge University Press, 2003), p. 653.

[4] A.S. Hornby, **Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English**, Sixth edition, (Great Britain: Oxford University Press, 2001), p. 623.

Catherine Colston, **Principles of Intellectual Property Law**, (London–Sydney : Cavendish Publishing, 1999), p. 1.

Jeremy Phillips and Alison Firth, **Introduction to Intellectual Property Law**, 2nd edition, (London, Dublin, Edinburgh : Butterworths, 1990), pp. 3-4.

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, **ความรู้เบื้องต้นด้านทรัพย์สินทางปัญญา**, (กรุงเทพ- มหานคร : สหมิตรพรินติ้ง, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

Jeremy Phillips and Alison Firth, **Introduction to Intellectual Property Law**, 2nd edition, p. 3. อ้างใน ไชยยศ เหมะรัชตะ, **ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (พื้นฐานความรู้ทั่วไป)**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

นิวัฒน์ มีลาภ, **กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Law)**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔), หน้า ๑.

อุดมศรี นาทีกาญจนลาภ, **ประมวลคำศัพท์และอธิบายความหมายทรัพย์สินทางปัญญา อังกฤษ-ไทย (Glossary of Intellectual Property English-Thai)**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อเบโนการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙๘.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์, **กฎหมายสิทธิบัตร : แนวความคิดและบทวิเคราะห์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม-ปรับปรุงใหม่, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

อรพรรณ พนัสพัฒนา, **คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (ปรับปรุงใหม่), (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

อานวย แสงสว่าง, **กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.